

SELETUSKIRI

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Puu- ja köögivilja turustusstandardite kohaldamise täpsemad nõuded ja järelevalve kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõu on välja töötatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 86 lõike 3, § 88 lõike 2², § 88 lõike 8 ja § 116 lõike 10 ning komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2023/2429, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 turustamisstandardite osas puu- ja köögiviljasektoris, teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete puhul ja banaanisektoris ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EL) nr 1666/1999 ning komisjoni rakendusmäärused (EL) nr 543/2011 ja (EL) nr 1333/2011 (ELT L 2023/2429, 03.11.2023, lk 1–77), artikli 5 lõike 1 punkti a) alapunkti ii) ja artikli 6 lõike 4 ning komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430, millega kehtestatakse turustamisstandarditele vastavuse kontrolli eeskirjad puu- ja köögiviljasektoris, teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete sektoris ning banaanisektoris (ELT L 2023/2430, 03.11.2023, lk 1–18), artikli 3 lõigete 1 ja 3 ning artikli 10 lõike 1 alusel. Eelnõu väljatöötamise vajadus tuleneb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduses ja söödaseaduses tehtud muudatustest ning puu- ja köögiviljade turustusstandarditega seotud komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2023/2429, ning komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430, jõustumisest 1. jaanuaril 2025. a. Seetõttu tuleb puu- ja köögivilja turustamisstandardite kohaldamiseks Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (*edaspidi* ELÜPS) volitusnormide ning komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2023/2429 ja komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 alusel välja töötada uus terviktekst. Arvestades EL tasandil puu- ja köögiviljade turustusstandardite kohaldamise vabastust toodete suhtes, mida tootja müüb tarbijale isiklikuks kasutamiseks oma ettevõttest või kohalikul turul, on vaja sisustada kohaliku turu mõiste. Tulenevalt puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu likvideerimisest ja selle andmete kandmisest riigi toidu ja sööda käitlejate registrisse (*edaspidi* RTSR), täpsustatakse, milliste ettevõtjate andmeid riigi toidu ja sööda registris käsitatakse puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 3 tähenduses. Samuti täpsustatakse erimärgistuse loa saamise ja pikendamise menetlemise korda.

Eelnõu kohase määrusega tunnistatakse kehtetuks maaeluministri 11. augusti 2015. a määrus nr 81 „Puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse järelevalve täpsem kord ning turustamisstandarditele vastavuse järelevalve erikord jaemüügi etapil“ ja maaeluministri 4. septembri 2015. a määrus nr 1 „Täpsemad tingimused ettevõtja andmete kandmiseks puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse ning puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse nõuded“.

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna peaspetsialist Renata Tsaturjan (625 6507, renata.tsaturjan@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi tegi eelnõule Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Christel Ilves (625 6261,

christel.ilves@agri.ee) ning keeleliselt toimetas eelnõu sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (5698 3427, leeni.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb 9 paragrahvist.

Eelnõu § 1 lõikes 1 sätestatakse reguleerimisala. Eelnõukohase määrusega kehtestatakse erand puu- ja köögivilja turustusstandardite kohaldamisele, nõuded puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolitusele ja töökogemuse kohta, täpsustatakse milliste ettevõtjate andmeid RTSR-is käsitatakse puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430, artikli 3 tähenduses. Samuti reguleerib eelnõukohane määrus erimärgistuse loa saamise nõudeid, erimärgistuse loa taotlemise ja taotluse menetlemise täpsemat korda, puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve täpsemat korda ning jaemüügis oleva puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve erikorda selle puu- ja köögivilja puhul, mis on loetletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 I lisa IX osas.

Eelnõu § 1 lõikega 2 täpsustatakse, et turustamisstandarditele vastavuse järelevalvet käsitlevates sätetes kasutatakse vastavuskontrolliga seotud termineid komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 V lisa tähenduses. Vastavuskontrolliga seotud terminid on pakend, müügapakend, kinnispakid, kaubasaadetus, partii, valimi võtmine, üksik-, lähte-, teisene-, liit- ja vähendatud proov. Vastavuskontrollidega seotud terminid võrdluses kehtiva olukorraga ei muutu.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse erand turustusstandardi kohaldamisel toodete suhtes, mida tootja müüb tarbijale isiklikuks kasutamiseks oma ettevõttest või kohalikul turul, mis asub Eestis kuni 300 kilomeetri kaugusel tootjast või otse kättetoimetamise teel. Erandi aluseks on komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2429 artikli 5 lõike 1 punkti a) alapunkt ii), mille kohaselt tingimusel, et pädev asutus on määranud tootmispiirkonnas kohaliku turu, kus tootja müüb otse tarbijale oma kasvatatud tooteid. Mõiste „kohalik turg, mis asub 300. kilomeetri kaugusel tootjast“, määratlemisel on lähtutud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi teistes valdkondades, nt toiduseaduse alusel, sätestatud kohaliku ulatuse mõistest. Näiteks on maaeluministri 22. novembri 2021 a määruses nr 59 „Farmis tapetud kodulinnu ja jäneselise liha väikeses koguses käitlemise hügieeninõuded“ sätestatud käitlemise hügieeninõuded liha väikese koguse kohta, mida tootja müüb või annab muul viisil tasuta või tasu eest üle (edaspidi tarnimine) otse tarbijale või tarnib jaekaubandusettevõttesse, sealhulgas toitlustusettevõttesse, mis asub nimetatud farmist kuni 300 kilomeetri kaugusel ning millest tarnitakse see liha otse tarbijale. Arvestades Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti taimekasvatuse hooajalisuse erinevust, siis on kohaliku turu, mis asub kuni 300 km ettevõtja tootmiskohast, määratlus asjakohane. Põllumajandus- ja Toiduamet (*edaspidi* PTA) saab seda kontrollida näiteks Maa- ja Ruumiameti kaardirakenduse abil.

Eelnõu §-ga 3 täpsustatakse, millises ulatuses käsitatakse RTSR-is olevaid puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmeid puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna, arvestades komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artiklit 3. Kehtiva korra kohaselt on ELÜPS-i alusel loodud puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu, kuhu on kantud andmed nende füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta, kelle valduses on turustusstandarditega hõlmatud puu- ja köögivilju ning kelle eesmärk on neid müügiks välja panna või müügiks pakkuda, müüa või mingil muul viisil turustada, ning need isikud, kes tegelikult teevad neid tegevusi seoses puu- ja köögiviljadega, mille suhtes kohaldatakse turustusstandardeid. Arvestades komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 3 punktist 1 tulenevat

võimalust, mis lubab liikmesriigil kasutada ettevõtjate andmebaasina mis tahes muud andmebaasi, mis juba on koostatud mõnel muul otstarbel, siis ELÜPS-is ja söödaseaduses jõustunud muudatuse alusel likvideeritakse ELÜPS-i alusel loodud puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu ja edaspidi käsitatakse RTSR-is puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate asjakohaseid andmeid komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikli 3 kohase andmekoguna. Seega käsitatakse edaspidi lõike 1 kohaselt ja kooskõlas komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 3 lõikega 2 puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna RTSR-i andmeid nende füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta, kelle valduses on turustusstandarditega hõlmatud puu- ja köögivilju ning kelle eesmärk on neid müügiks välja panna või müügiks pakkuda, müüa või mingil muul viisil turustada, ning ettevõtjate kohta, kes tegelikult teevad neid tegevusi seoses puu- ja köögiviljadega, mille suhtes kohaldatakse turustusstandardeid. Kuna RTSR-is on andmed kõikide toidu- ja sööda käitlejate kohta, siis määruse eelnõu jõustumisel osad RTSR-i kantud puu- ja köögivilja turustavad ettevõtjad kuuluvad ühtlasi puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 3 tähenduses ja osad mitte, sõltuvalt sellest, mis eesmärgil ja mis viisil tooteid turustatakse.

Eelnõu § 3 lõikes 2 täpsustatakse, milliste RTSR-i kantud ettevõtjate andmeid ei käsitata puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna. Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 3 lõike 3 kohaselt on liikmesriigil õigus otsustada, milliseid ettevõtjaid andmebaasi arvatakse või mitte. Maaeluministri 9. septembri 2021. a määruse nr 1 „Täpsemad tingimused ettevõtja andmete kandmiseks puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse ning puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse nõuded“ kohaselt ei kanta puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse ettevõtjaid, kelle tegevus hõlmab teatavaid töödeldud puuvilju (kuivatatud puuviljad, viigimarjad, viinamarjad) ja küpseid (kollased) banaane (komisjoni rakendusmääruse artikkel 3), ettevõtjaid, kelle suhtes ei kohaldata kohustust järgida turustamisstandardeid komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 2023/2429 artikli 5 kohaselt ning ettevõtjaid, kelle tegevus puu- ja köögiviljasektoris piirdub kauba vedamisega. Kuigi komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikkel 3 lõige 3 punkt c võimaldab liikmesriigil andmekogust välja jätta ka üksnes jaemüügiga tegelevate puu- ja köögivilja turustavad ettevõtjad, siis Eestis seda pole teinud ja nimetatud ettevõtjate andmeid RTSR-is käsitatakse andmekoguna. Eelnevast tulenevalt ei käsitata edaspidi puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna RTSR-is olevaid andmeid ettevõtja kohta:

- 1) kelle tegevus hõlmab kuivatatud puuvilja, - viigimarja, -viinamarja ja küpseid banaane (kollased banaanid) (delegeeritud määruse (EL) 2023/2429 artiklis 3 nimetatud tooted);
- 2) kelle tegevus hõlmab üksnes töötlemiseks või loomatoiduks ette nähtud puu- ja köögivilja või tooteid, mida ta müüb tarbijale isiklikuks kasutamiseks oma põllumajandusettevõttes või turul (delegeeritud määruse (EL) 2023/2429 artikkel 5 lõikes 1 punkti a) alapunktis i) ja ii) nimetatud tooted);
- 3) kelle tegevus hõlmab määruse (EL) nr 1308/2013 I lisa IX osas nimetatud puu- ja köögivilja seemnete idandamisel saadud võrsetena turustatavaid tooteid (delegeeritud määruse (EL) 2023/2429 artiklis 5 lõike 1 punkti a) alapunktis iii) nimetatud tooted) ning
- 4) kelle tegevus hõlmab delegeeritud määruse (EL) 2023/2429 artiklis 5 lõikes 1 punktis b nimetatud tooteid;
- 5) kelle tegevus puu- ja köögiviljasektoris piirdub kauba vedamisega.

Seega kehtiv praktika, mis on sätestatud maaeluministri 9. septembri 2021. a määruse nr 1 „Täpsemad tingimused ettevõtja andmete kandmiseks puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse ning puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse nõuded“ ei muutu. Veel on asjakohane nimetada, et tulenevalt delegeeritud määruse

(EL) 2023/2029 artikli 5 lõike 1 punkti a) alapunktis ii) sätestatud erandist ei käsitata andmekogus ettevõtjaid, kes müüvad oma kasvatatud tooteid turgudel lõpptarbijale isiklikuks kasutuseks.

Eelnõu § 3 lõike 3 kohaselt kannab PTA tulenevalt komisjoni rakendusmääruse artikli 3 lõike 5 punktis e) kehtestatud kohustusest RTSR-i andmed ELÜPS § 88 lõikes 4 sätestatud erimärgistuse loa olemasolu kohta. Komisjoni rakendusmääruse artikli 3 lõike 5 punktis a nimetatud andmed esitab ettevõtja RTSR-i toiduseaduse alusel. Komisjoni rakendusmääruse artikli 3 lõike 5 punktides b–d andmed (ettevõtja liigitamise kohta riskikategooriasse, positsioon turustamisahelas, eelmiste kontrollide tulemus ja muu kontrolliks vajalik teave) kogutakse PTA järelevalve käigus ning dokumenteeritakse PTA järelevalve infosüsteemis, mistõttu neid andmeid RTSR-is ei avaldata.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse erimärgistuse loa saamise täpsemad nõuded, erimärgistuse loa taotlemine ja taotluse menetlemise kord. Erimärgistuse kasutamise õigus näitab, et ettevõtja on pädeva asutuse poolt liigitatud madalaimasse riskikategooriasse ja heakskiidetud ning ettevõtjal on õigus kasutada liidus toodetud värske puu- ja köögivilja ning banaanide puhul lähetamisetapis iga pakendi märgistusel komisjoni rakendusmääruse I lisas sätestatud näidist. Eesti ei rakenda komisjoni rakendusmääruse artikli 4 lõike 1 punkti a), mille kohaselt võib erimärgistuse loa saanud, st heakskiidetud ettevõtjat volitada ka allkirjastama värske puu- ja köögivilja vastavussertifikaate.

Eelnõu § 4 lõikes 1 täpsustatakse erimärgistuse loa saamise tingimusi. Erimärgistuse luba saab taotleda ettevõtja, kelle PTA on komisjoni rakendusmääruse (EL) 2023/2430 artikli 4 punkti 3 kohaselt vastavuskontrollide ja riskihindamise kriteeriumite alusel liigitatud madalaimasse riskikategooriasse. ELÜPS-i § 88 lõike 4 kohaselt ja kooskõlas komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikliga 4 võib PTA anda ettevõtjale erimärgistuse loa puu- ja köögivilja pakendil erimärgistuse kasutamiseks, kui tal on puu- ja köögivilja turustamisstandardite vastavuse kontrollimiseks koolitatud personal, seadmed toodete ettevalmistamiseks, pakendamiseks ja kontrollimiseks, ta viib läbi lähetatavate kaupade vastavuskontrolle ja dokumenteerib nende tulemused ning lubab PTAl teha turustusstandarditele vastavuse kontrolle.

Eelnõu § 4 lõikes 2 sätestatakse erimärgistuse loa taotluse sisu. Erimärgistuse loa saamise või pikendamise taotlus sisaldab haldusmenetluse seaduse § 14 lõike 3 punktides 1–4 nimetatud andmeid (taotluse esitaja nimi, taotluse selgelt sõnastatud sisu, taotleja allkiri ja kuupäev, haldusakti või muu dokumendi kättetoimetamise soovitavat viisi ning selleks vajalikke kontaktandmeid), taotluse esitaja registrikoodi, sektori või toodete nimetust, millele erimärgistuse luba taotletakse, puu- ja köögivilja ettevalmistamiseks, pakendamiseks ja kontrollimiseks kasutatavate seadmete andmeid ning teavet läbiviidud vastavuskontrollide dokumenteerimise viisi kohta. Lisaks eelpool nimetatud andmetele tuleb esitada kinnitus lähetatavate kaupade vastavuskontrollide tegemise ja tehtud kontrollide dokumenteerimise kohustuse võtmise kohta, samuti kinnitus selle kohta, et ettevõtja lubab PTAl teha nõuetele vastavuse kontrolle.

Eelnõu § 4 lõikes 3 sätestatakse erimärgistuse loa pikendamise tingimused. Erimärgistuse loa pikendamiseks peab ettevõtja jätkuvalt täitma lõikes 1 nimetatud heakskiitmise tingimusi ning tal peab olema vastavasisuline õigussuhe isikuga, kes on läbinud § 5 lõikes 2 sätestatud koolituse ja kellel on vähemalt kolmeaastane töökogemus puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimisel, või ta peab füüsilisest isikust ettevõtjana ise vastama eelnimetatud nõuetele.

Eelnõu § 4 lõikes 4 sätestatakse erimärgistuse loa andmise või selle andmisest keeldumise otsuse menetlemise tähtaeg. Vastavalt ELÜPS-i § 88 lõikes 5 sätestatule on menetlemise tähtajaks üks kuu taotluse saamisest arvates.

Eelnõu § 4 lõikes 5 sisustatakse küllaldase kogemuse mõiste. Küllaldaseks kogemuseks turustusstandarditele vastavuse kontrolli puhul loetakse, kui ettevõtja turustusstandarditele vastavuse kvaliteedikontrolli eest vastustav isik on varem läbinud turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse ja on töötanud vähemalt kolm aastat igapäevaselt kvaliteedikontrollimise eest vastutajana. Sellisel juhul võib PTA pidada selle isiku igapäevast turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise praktilist töökogemust piisavaks. Ehk siis erimärgistuse loa pikendamise korral arvestatakse ettevõtte kvaliteedikontrolli eest vastustava isiku varem läbitud koolitust ja igapäevast praktilist töökogemust ja hoolsust turustusstandardite järgimisel. Kui ettevõtte on täitnud kõiki endale võetud kohustusi ja turustusstandardite osas rikkumisi ei ole, siis ei pea kvaliteedikontrolli eest vastustav isik uuesti läbima PTA puu- ja köögiviljade turustusstandardite koolitust. Varasemalt ei ole piisava kogemuse mõistet sisustatud.

Eelnõu § 4 lõikes 6 on sätestatud erimärgistuse loa andmisest või pikendamise keeldumise alus.

Eelnõu §-ga 5 kehtestatakse nõuded puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse kohta. Vastavalt komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikli 4 lõike 3 punktile a peab erimärgistusloa saamiseks ettevõtjal olema puu- ja köögiviljade turustusstandarditele vastavuse kontrollimise eest vastutav isik, kes on läbinud puu- ja köögiviljade turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse. Seega on puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse läbimine üheks eeltingimuseks erimärgistuse loa saamisel. Võrreldes kehtiva määrusega koolituse sisu ja hindamise kriteeriumid ei muutu.

Eelnõu § 5 lõike 1 kohaselt korraldab PTA puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse, mis koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast ja lõpeb eksamiga. Vastavalt komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikli 4 lõike 3 punktile a peab erimärgistusloa saamiseks ettevõtjal olema puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise eest vastutav isik, kes on läbinud puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse.

Eelnõu § 5 lõikes 2 sätestatakse puu- ja köögiviljade turustusstandardite koolituse sisu. Puu- ja köögivilja turustusstandardite koolitusel käsitletakse kehtivaid puu- ja köögivilja turustusstandardeid reguleerivaid riigisiseseid ja Euroopa Liidu õigusakte, puu- ja köögivilja turustusstandardeid ning erimärgistuse loa väljastamiseks esitatavaid nõudeid.

Eelnõu § 5 lõikes 3 sätestatakse eksamitulemuse hindamise kriteeriumid. Eksam loetakse sooritatuks kui õigesti on vastatud vähemalt 80 protsenti küsimustest ning turustusstandardid on õigesti määratud vähemalt 80 protsenti puu- ja köögiviljadest.

Eelnõu § 5 lõike 4 kohaselt väljastab PTA eksami eduka sooritamise korral eksami sooritanud isikule tunnistuse.

Eelnõu § 5 lõike 5 kohaselt peab PTA avaldama teabe koolituse toimumise kohta oma veebilehel.

Kehtiv praktika puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse ja koolituse läbimise kriteeriumite osas ei muutu.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve täpsem kord jaemüügi etapis. ELÜPS § 86 lõike 4 kohaselt kontrollib PTA põllumajandustoote vastavust Euroopa Liidu õigusaktides turukorralduslikul eesmärgil põllumajandustootele kehtestatud turustusstandarditele. Vastavuskontrolli läbiviimise alused on kehtestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artiklis 5. PTA teeb riiklikku järelevalvet puu- ja köögivilja turustusstandardite vastavuse üle valikuliselt, riskianalüüsi põhjal ja asjakohase sagedusega vastavalt komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artiklis 5 sätestatud riskihindamise kriteeriumitele.

Eelnõu §-s 6 lõikes 1 sätestatakse puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve täpsem kord jaemüügi etapis. Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artikli 10 kohaselt peavad liikmesriigid sätestama vastavuskontrollide erikorra jaemüügi etapis. Sellepärast sätestatakse eelnõu § 6 lõikes 1, et puu- ja köögiviljade turustusstandarditele vastavuse kontrollide tegemisel jaemüügi etapis lähtub PTA komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artiklis 5 sätestatud ohu hindamise kriteeriumitest, riskianalüüsist ja kontrolliprioriteetidest ning -sagedustest. PTA iga-aastane riskianalüüs põhineb puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogus sisalduval teabel, arvestades ettevõtja suurust ja kohta tarneahelas, tegevusvaldkonda, toote liiki ja päritolu, eelmiste kontrollimiste tulemusi, tuvastatud rikkumisi ja nende laadi ning nõuete eiramise võimalikku mõju ja ulatust. Lähtudes ettevõtja suuruselt ja asukohast tarneahelas ja eelnevate kontrollide tulemustest on ettevõtjad liigitatud riskikategooriasse (kõrge, keskmine ja madal) ning on määratud nende kontrollimise sagedus. Seega puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve kord jaemüügi etapis võrreldes maaeluministri 11. augusti 2015. a määruses nr 81 „Puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse järelevalve täpsem kord ning turustamisstandarditele vastavuse järelevalve erikord jaemüügi etapis” sätestatuga ei muutu. Arvestades komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 preambula punkti 11, mille kohaselt tuleb turustamisstandarditele vastavuse kontrolli läbinud puu- ja köögivilja suhtes kohaldada samasugust kontrolli kõikidel turustusetappidel, on puu- ja köögiviljade kontrollide viis jaemüügi etapis sama, mis eelnevatel etappidel.

Eelnõu § 6 lõike 2 kohaselt kontrollitakse vastavust turustamisstandarditele kogu võetud lähteproovi või selle osa hindamise teel ning saatedokumentide alusel. Riskikategooria määramisel vastavuse kontrolli läbiviimiseks jaemüügi etapis on arvestatud, et puu- ja köögivilja on eelnevatel turustusetappidel kontrollitud komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 artiklis 10 sätestatud nõuete kohaselt.

Eelnõu § 6 lõike 3 kohaselt ja selleks, et tagada kontrollide nõuetekohane ja tõhus läbiviimine sätestatakse arvetel ja saatedokumentidel esitatav turustusstandarditest tulenev teave. Kooskõlas komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2429 artiklis 6 punktis 4 sätestatule peab värske puu- ja köögivilja müügiarvetel ja saatedokumentidel, välja arvatud tarbijatele ettenähtud dokumendid, olema märgitud asjaomase toote nimetus, päritoluriik ja konkreetse turustamisstandardi korral toote klass, sort või kaubanduslik tüüp või teave, et toode on mõeldud töötlemiseks. Seega peab rakendusmääruse (EL) nr 2023/2429 I lisa B osas kehtestatud konkreetsete turustamisstandardites määratletud toodete (õunte, pirnide, apelsinide, greipide, laimide, pomelite, mandariinide, sealhulgas satsumad ja klementiinid, sidrunite, kiivide, virsikute ja nektariinide, maasikate, salatite (peasalat, sealhulgas jäasalat, rooma salat, lehtsalat ja nende sortide ristikandid), käharate ja siledade endiiviasigurite, paprikate, tomatite ja lauaviinamarjade puhul saatedokumendil olema lisaks päritoluriigile märgitud kvaliteediklass ning õunte, pirnide, lauaviinamarjade, mandariinide ja nende hübriidide, välja arvatud satsumad ja klementiinid, sordinimi ning apelsinide sordinimi või sordirühma nimi Navel-rühma ja Valencia-rühma puhul. Üldise turustusstandardiga hõlmatud toodete puhul sordinime ja klassi esitamise nõue puudub.

Eelnõu §-s 7 on sätestatud proovide võtmine puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve käigus, puu- ja köögiviljapartiist proovi võtmise tähendus, samuti proovi võtmise viisid ja otstarve. Proove võetakse üldtuntud reeglite kohaselt. Üksikproovide võtmisel tuleb lähtuda juhuslikkuse printsiibist, et võetud proovid iseloomustaksid kogu kontrollitavat puu- või köögiviljapartiid. Lähteproovi ei võeta rikutud pakendist. Proovide suuruse üle otsustab järelevalveametnik lähtuvalt kontrollitava puu- või köögivilja partii suurusest ja välisilmest, kuid kogused peavad olema piisavad, et hinnata kogu puu- või köögiviljapartii vastavust turustusstandarditele. Kahtluse korral, et toode ei vasta turustusstandardile, võetakse partiist üksikproove vastavalt selle määruse lisas kehtestatud arvule ja kogusele. Üle kahe kilogrammi kaaluvate viljade kontrollimisel võetakse üksikproove vähem, so viis üksikproovi. Pähklite turustusstandarditele vastavuse kontrollimiseks kasutatakse vähendatud proovi, mis on vähemalt 50 pähklit või üks pakend. Värske puu- ja köögivilja sisu turustusstandarditele vastavuse kontrollimiseks võetakse lähteproovist vähendatud proov, mis ei või koguselt ületada kümme protsenti lähteproovist.

Eelnõu §-s 8 on sätestatud proovi kontrollimine puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse järelevalve käigus. Puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise meetodid jaemüügi etapis on väljatöötatud tuginedes komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2023/2430 V lisale ja OECD Puu- ja köögivilja skeemi kvaliteedi määramise juhendile.¹ Üldjuhul pakitakse üksikprooviks võetud pakendatud puu- või köögivilja pakendist lahti turustusstandarditele vastavuse kontrollimiseks. Seda ei pea tegema, kui pakend hindamist ei sega. Enne üksikprooviks võetud pakendatud puu- või köögivilja pakendist lahti pakkimist kontrollitakse pakendi, sealhulgas selle materjali, sobivuse ja puhtuse vastavust turustusstandarditele ning pakendi märgistust. Kui turustusstandard näeb ette puu- või köögivilja sisu kontrollimise, siis toode tükeldatakse. Puu- ja köögivilja partiist prooviks eraldatud kogus pannakse pärast vastavuse kontrollimist partii hulka tagasi, välja arvatud juhul kui see on kontrollimisel kahjustunud või muutunud müügilõbmatuks.

Eelnõu §-s 9 tunnistatakse kehtetuks maaeluministri 11. augusti 2015. a määrus nr 81 „Puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse järelevalve täpsem kord ning turustamisstandarditele vastavuse järelevalve erikord jaemüügi etapis“ ja maaeluministri 4. septembri 2015. a määrus nr 1 „Täpsemad tingimused ettevõtja andmete kandmiseks puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogusse ning puu- ja köögivilja turustamisstandarditele vastavuse kontrollimise koolituse nõuded“.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854), komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2023/2429, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 turustamisstandardite osas puu- ja köögiviljasektoris, teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete puhul ja banaanisektoris ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 1666/1999 ning komisjoni rakendusmäärused (EL) nr 543/2011 ja (EL) nr 1333/2011 (ELT L, 2023/2429, 3.11.2023, lk 1–77) ning komisjoni rakendusmäärusega (EL) 2023/2430, millega kehtestatakse turustamisstandarditele vastavuse kontrolli eeskirjad puu- ja köögiviljasektoris,

¹Guidelines On Objective Tests To Determine Quality Of Fruits And Vegetables And Dry And Dried Produce (kättesaadav: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/fruits-and-vegetables/guidelines-on-objective-tests.pdf/jcr_content/renditions/original./guidelines-on-objective-tests.pdf)

teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete sektoris ning banaanisektoris (ELT L, 2023/2430, 3.11.2023, lk 1–18).

4. Määruse mõjud

Määrus on vajalik puu- ja köögiviljade turustusstandardite rakendamiseks ja järelvalve korraldamiseks. Võrreldes kehtiva olukorraga on suurim muudatus seoses puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu likvideerimisega ja edaspidi RTSR-i andmete kasutamisega puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna. Seepärast täpsustatakse määrusega, milliste ettevõtjate andmeid käsitatakse edaspidi puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna. Teine keskne muudatus on seotud erimärgistuse loa saamise ja pikendamise menetluse täpsustamisega.

Eelnõuga ei kaasne välissuhete alast ja sotsiaalset, sealhulgas demograafilist, mõju, samuti ei oma muudatused mõju riigi julgeolekule, elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ega kohaliku omavalitsuse korraldusele. Eelnimetatud mõju ulatus, sagedus ja ebasoovitava mõju avaldumise risk on väike.

Mõjud majandusele, sh ettevõtjate halduskoormusele

Sihtrühm: PTA puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogus on registreeritud 534 ettevõtjat, sh 77 puu- ja köögiviljade tootmisega tegelevat ettevõtjat, 28 hulgimüügi- ja 383 jaemüügi ettevõtjat, 46 impordiga tegelevat ettevõtjat. Erimärgistuse lube omavaid puu- ja köögivilja turustavaid ettevõtjaid eelnõu koostamise ajal ei ole.

Muudatus, millega sätestatakse erand puu- ja köögiviljade turustusstandardite kohaldamisel toodete suhtes, mida tootja müüb oste tarbijale kohalikul turul Eestis, on positiivse mõjuga ja aitab edendada alternatiivseid kasutusviise, et vältida toidukadu kui standardit ei järgita. Seetõttu võib muudatuse mõju hinnata positiivseks.

Muudatus, millega täpsustatakse erimärgistuse loa taotlemist ja menetlemist, ei mõjuta tegutsevaid puu- ja köögivilja turustavaid ettevõtjaid, sest eelnõu koostamise ajal ei ole Eestis kehtivaid erimärgistuse lube. Muudatuse jõustumisel on erimärgistuse luba soovival ettevõtjal teada tingimused erimärgistuse loa taotlemiseks. Loa saamise eelduseks on koolituse läbimine, mis ei ole olemuslikult midagi uut võrreldes varasemalt kehtinud korraga. Eelnõu jõustumisel saab pikendada erimärgistuse luba, selleks arvestatakse ettevõtte kvaliteedikontrolli eest vastustava töötaja igapäevast praktilist töökogemust ja sooritust ning ta ei pea koolitust uuesti läbima. Kuna kehtivaid erimärgistuse lube ja ka taotlusi loa saamiseks ei ole, siis muudatuse mõju ulatus, sagedus ja ebasoovitavate mõjude esinemise risk puudub.

Muudatus, millega puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna käsitletakse edaspidi RTSR-is olevaid asjakohaseid andmeid, ei sea puu- ja köögivilja turustavatele ettevõtjatele täiendavaid kohustusi, kuna toiduseaduse § 7 kohaselt on kõikidel toiduvaldkonna käitlejatel, teiste seas ka värske puu- ja köögivilja turustamisega tegelevatel ettevõtjatel kohustus esitada majandustegevusteade, mille andmed kantakse RTSR-i. Seega muudatuse mõju ulatus, sagedus ja ebasoovitavate mõjude esinemise risk puu- ja köögivilja turustavatele ettevõtjatele puudub.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Sihtrühm: Põllumajandus- ja Toiduamet

Muudatus, milles täpsustatakse, millises ulatuses käsitatakse RTSR-i puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna, avaldab positiivset mõju järelvalve korraldamisele, järelvalve kontrollid on tõhusamad ja sihistatumad.

Muudatus, millega sätestatakse erand puu- ja köögiviljade turustusstandardite kohaldamisel toodete suhtes, mida tootja müüb oste tarbijale kohalikul turul Eestis, on positiivse mõjuga ja aitab edendada alternatiivseid kasutusviise ja vältida toidukadu. PTA 2023. aasta tegevusaruandest ilmneb, et võrreldes 2022. aastaga 2023. a turu- ja välimüügilettide kontrollide arv vähenes 171-lt 93-ni, peamiselt tööjõuressursi vähenemise tõttu. Muudatuse jõustumisel saab PTA keskenduda järelevalves ja turustusstandarditele vastavuse kontrollimisel ettevõtjatele, kelle valduses on kaupu, mis kõige tõenäolisemalt ei vasta normidele. Seega saab muudatuse mõju PTAle hinnata positiivseks.

Muudatus, milles täpsustatakse, milliste ettevõtjate andmeid RTSR-is ei käsitleta puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna omab positiivset mõju, kuna enam ei ole vaja turgudel lõpptarbijale oma tooteid turustavaid puu- ja köögivilja kasvatajaid andmekogusse kanda. Muudatuse jõustumisel saab PTA keskenduda riskianalüüsile ja kontrollide tegemisel ettevõtetele, kelle valduses on tooted, mis tõenäolisemalt ei vasta turustusstandarditele. Muudatuse ebasoovitavate mõjude risk on madal.

Muudatus, millega täpsustatakse erimärgistuse loa kehtivus ja pikendamine, vähendab tulevikus PTA halduskoormust, kuna erimärgistuse lubade pikendamise menetluse läbi tekib PTAle võimalus arvestada ettevõtte kvaliteedikontrolli eest vastustava töötaja igapäevast praktilist töökogemust ja hoolsust ning seeläbi vähendab puu- ja köögivilja turustusstandardite koolituste korraldamise kohustust. Kehtivaid erimärgistuse lube hetkel ei ole. Erimärgistuse loa pikendamise menetlemiseks, tuleb PTA-l välja töötada juhend ettevõtja või tema kvaliteedikontrolli eest vastustava töötaja kompetentsuse hindamiseks või koolitusele suunamiseks. Muudatuse ebasoovitavate mõjude risk on madal.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too endaga kaasa lisatoiminguid ega lisakulutusi riigieelarve vahenditest. Samuti ei kaasne määruse rakendamisega uusi tulusid.

Puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu on kasutusel olnud alates 2005. aastast. Seoses Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja söödaseaduse muutmise seaduse jõustumisega see andmekogu likvideeritakse ja asjakohased andmed kantakse RTSR-i. Toiduseaduse § 7 kohaselt on teiste seas ka värske puu- ja köögivilja turustamisega tegelevatel ettevõtjatel kohustus esitada majandustegevusteade ning need andmed on kantud RTSR-i. PTA on nii puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu haldaja kui ka RTSR-i volitatud töötleja. Eelnõu jõustumisel määrusena, PTA hallatavate andmekogude arv väheneb ja andmete dubleerimist enam ei toimu. Kuigi kontrollid toiduseaduse nõuete ja puu- ja köögiviljade turustusstandardite vastavuse osas on erinevad, siis ettevõtjad on samad. Puu- ja köögivilja turustusstandarditele vastavuse kontrollimise koolitust korraldab samuti PTA. Mõlemaid tegevusi teeb PTA talle selleks eraldatud riigieelarve vahendite arvelt.

6. Määruse jõustumine

Määruse jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse andmiseks PTAle.

Eelnõu esitatakse arvamuse esitamiseks MTÜ Eesti Aiandusliidule, MTÜ Maasikakasvatajate Liidule, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale ja Eestimaa Talupidajate Keskliidule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler